

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 9/4 2020 s. 1395-1410, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

KIRGIZ KÜLTÜRÜNDE “AK” RENGİNİN KAVRAMLAŞMASI VE ANLAM ALANLARI

Fatih ÇELİK*

Geliş Tarihi: Nisan, 2020

Kabul Tarihi: Ekim, 2020

Öz

Bu çalışmada Kırgız Türklerinin ‘ak’ rengine yaşamlarının hangi alanlarında, nasıl manalar yükleyerek kullandıklarına dikkat çekilmiştir. Çalışma; düğün merasimleri, çocuk yürümeye yeni başladığı sıra söylenen deyişler, dualar, oyunlar, ağıtlar, tekerlemeler, bilmeceler, atasözleri ve deyimler, kalıplaşmış sözler, kişi adları, hayvan adları, yer adları, bitki adları olarak sınıflandırılıp, ardından buralarda geçen ‘ak’ kelimeleri bulunup bunların nasıl kullanıldığı ve hangi manalara geldiği açıklanmıştır. Çalışmanın asıl maksadı Kırgız Türklerinde 'ak' renginin nasıl bir karşılık bulduğunu ortaya koymak ve 'ak' isminin bir renk karşılığı olmaktan çıkıp toplum içerisinde çok farklı anlamları karşılayan bir kavram olduğunu ortaya koymaktır. Kırgız Türklerinin sözlü edebiyatı bin yıl öncelerine dayanmaktadır. Bu durum dikkate alındığı zaman 'ak' renginin yeni kavramlar bularak çeşitlenmesi uzun bir zaman gerektirmiştir. Bu çalışmada ele alınan kaynakların çoğu çok eski zamanlardan gelmekte olan sözlü edebi ürünlerdir. Yukarıda belirtilen kaynaklar tek tek ele alınarak 'ak'ın büründüğü mana ortaya konulup yorumlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Kırgızlar, kültür, ak, renk, anlam.

CONCEPT OF “WHITE COLOR” IN KYRGYZ CULTURE AND MEANING AREAS

Abstract

In this study, the meanings of the Kyrgyzs 'white' color have been revealed. In this study wedding ceremonies, prayers, games, laments, rhymes, riddles, proverbs and idioms, classified as person names, animal names, place names, plant names. Followed by the white words found here, the meanings of these words were stated. The main purpose of the study is to reveal how the white color of the Kyrgyz people found a response. The written literature of the Kyrgyz is not ancient but oral literature dates back a thousand years. It used to be a long time to add a new meaning to a word. Most of the sources discussed in this study are oral literary products from ancient times. The importance of the study is to find that the white balance has very different meanings. The above-mentioned sources were handled one by one and the meanings of the color 'white' were interpreted.

Keywords: Kyrgyz, culture, white, color, meaning.

* Dr. Öğr. Üyesi; Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, fatihcelik007@gmail.com

Giriş

Renklerin hayatın her alanında genel-geçer kabul edilen ve ortak yaşamı bir nizama sokan evrensel değerleri olduğu gibi, yerel ve millî değerleri içeren anlamlarının da olduğu inkâr edilemez (Eroğlu, 2018, s. 991). İslam öncesi Türk toplumlarının, renkleri salt siyasi sembol olarak değil, bazen bir toplumsal ya da mezhepsel aidiyetlerini göstermek için, bazen de bir iletişim vasıtası olarak kullandıklarını belirtmek gerekir. Renkler, Türk toplumları arasında şehir, dağ, deniz, ova ve gölleri adlandırmada hatta yönleri ifade etmek maksadıyla da kullanılmıştır. Türklerin tarihte görüldüğü ilk dönemlerden itibaren toplumsal ve askeri örgütlenme içerisinde önemli bir yer işgal eden atların genellikle renkleriyle (Boz, Doru, Ak, Yağız vs.) adlandırıldığını biliyoruz. Hun imparatoru Mete'nin, Çin'e gerçekleştirdiği bir kuşatmada atlarını renklerine göre dört tarafa yerleştirdiğine dair bir Çin belgesinde doğuda kırmızı, güneyde doru, batıda ak, kuzeyde yağız atlar yer almışlardı şeklinde geçen ifade, eski Türklerde renklerin hem askeri yerleşimde, hem de yönleri ifade etmede kullanıldığını gösteriyor (Kütük, 2014, s. 142).

Türk dilinde renk adları, yön karşılama amacıyla da kullanılmıştır. Türklerde „kök“ doğuyu, „kızıl“ güneyi, „ak“ batıyı „kara“ kelimesi de kuzeyi karşılamaktadır (Şahin ve Arzybaeva, 2018, s. 1540). Bu renklerden 'ak'a kültür tarihimizin birçok yerinde rast gelmekteyiz. Şamanizm'de 'ak' ululuk, arılık, büyüklük manalarıyla karışımıza çıkar. Türk Şamanizm'inde Ülgen, hayır ilâhıdır. Şaman dualarında ona beyaz parlak (ak ayas), parlak hakan (ayas kaan) vb. şekilde hitap edilir. İnanişâ göre tufandan sonra Ülgen, insan yaratmağa girişti. Kardeşi Erlik de onun adam yarattığı çiçeğin bir parçasını alarak bir insan yarattı. Ülgen, kardeşine darıldı ve onu tel'in ederek, (lânetleyerek) -Senin yarattığın kavim kara kavim olsun. Benim yarattığım ak kavim şarka, senin yarattığın kavim garba gider. Diye ilâve etti (www.birebir.net/goster.asp?d=ak) Görüldüğü gibi kara kötülüğün simgesi, ak ise iyiliğin doğruluğun simgelisi durumundadır. Aynı zamanda Şamanist Türklerin hayır ilâhı Ülgen inanişından kaynaklanarak, devletin başında bulunanlarla diğer üst düzey yöneticilerinin hâkim rengi ve hâkimiyet sembolü, yani sancağı veya bayrağı hâline gelmiş olan ak rengin, Hunlardan sonraki diğer Türk devletlerinde de oldukça rağbet gördüğü anlaşılmaktadır. Bu yüzden eski Türkçede 'ak kemik' (ak süñük=ak süyek) deyiminin beyler; 'kara kemik' (kara süñük = kara süyek) deyiminin de avam, yani halk anlamında ve epeyce yaygın bir şekilde kullanıldığını görüyoruz. Buna uygun olarak, Kaşgarlı Mahmud Karahanlı hükümdarlarının 'al' bayraklarından ve 'kızıl' tuğlarından bahseder (www.birebir.net/goster.asp?d=ak). Dede Korkut hikâyelerinde de 'ak, kara, kızıl' ayrımı şu şekilde yapılıyor: Gene ziyafet tertip edip attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kestirmişti. Bir yere ak otağ, bir yere kızıl otağ, bir yere kara otağ kondurmuştu. Kimin ki oğlu kıızı yok, kara otağa kondurun, kara keçe altına döşeyin, kara koyun yahnisinden önüne getirin, yerse yesin, yemezse kalsın gitsin demişti. Oğlu olanı ak otağa, kıızı olanı kızıl otağa kondurun, oğlu kıızı olmayana Allah Taâla beddua etmiştir, biz de beddua ederiz, belli bilsin demiş idi (Ergin, 1969:8). Oğuzların genel olarak yünden ve beyaz elbise giydikleri, kara rengi de uğursuzluk felaket ve yas alameti olarak kullandıkları söylenebilir (Kütük, 2014, s. 142). Eski Türklerde "ak" yerine ürüng kelimesinin kullanıldığını görüyoruz. "Ak" kelimesi ise anlaşıldığı kadarıyla Oğuzlar tarafından geliştirilmiştir (Toker, 2009, s. 98).

Türklerin İslamiyet'i kabulüyle de 'ak' rengin daha da pekiştiği görülmektedir. Hz. Peygamberin sancaklarından birinin rengi 'ak'tır. Bedir Savaşı'nda Müslümanların biri beyaz,

diğer ikisi siyah renkli olmak üzere üç sancakları vardı. Beyaz sancak, Hz. Peygamber tarafından sahabenin önde gelenlerinden Mus'ab b. Umeyr'e, diğer iki sancaklardan birisi Hz. Ali'ye verilmiştir (Kütük, 2014, s. 136). Ayrıca yeni doğan çocuğun ak kundağa sarılması, ölünün gömülürken ak kefene sarılması 'ak'ın Türk İslam kültürüyle harmanlaşmasını sağladı ve buna bağlı olarak da helal, doğru, adil, günahsız vb. anlamlar da yüklendi.

Kırgız Türklerinde renklerle ilgili olarak bugüne kadar birçok çalışma yapılmıştır. Bunlara örnek olarak Samatov K. Kırgız tilindeki öñ-tüs sözdörünün leksika-semantikalık cana stilistikalık münözdömölörü bunun yanında Arapova G. U. Tsvetovaya kartina mira v kırgızskom yazıke, isimli değerli çalışmalarda da Kırgızcadaki renkler üzerine durulmaktadır.

Türkler arasında çok eski dönemlerden bugüne anlam zenginliğini koruyan 'ak', Kırgız Türkleri arasında da yaşamın birçok alanında farklı anlamlar yüklenerek kullanılmaktadır. Bu çalışmada, 'ak' kullanım yerlerine göre sınıflandırıldı. Düğün merasimlerinde, çocuk yürümeye yeni başladığı sıra söylenen deyişlerde, dualarda, oyunlarda, ağıtlarda, tekerlemelerde, bilmeceelerde, atasözleri ve deyimlerde, başka bir kelimeyle kalıplaşmış halde kullanımlarında, kişi adlarında, hayvan adlarında, yer adlarında, bitki adlarında geçen 'ak' kelimesi olarak sınıflandırılıp, bunlarda 'ak' kelimesine yüklenen anlamlar belirlenerek mümkün olduğunca çok örnek verilmeye çalışıldı.

1.Düğün Merasimlerinde 'Ak':

Kız gelin ederken söylenen türkülerde ve deyişlerde geçen 'ak' örnekleri:

K.T.
 “Kaynatañdın eşigi
 Çaaп koygon taktaday
 Öz atañdın eşigi
 Sabap koygon pahtaday

T.T.
 Kaynatanın kapsı,
 Yontulmuş tahta gibi.
 Öz babanın kapısı,
 Yumuşatılmış pamuk gibi

Ak uçuk berdim,
 saktap al
 Kudagıy, ak şumkar
 berdim, tartap al.
 Kök uçuk berdim,
 saktap al
 Kudagıy, kök şumkar bedrim
 taptap al.”

Ak kumaş verdim,
 koru onu
 Dünürüm ak şahin
 verdim, yetiştir onu.
 Yeşil kumaş verdim,
 koru onu.
 Dünürüm, yeşil şahin verdim
 yetiştir onu.

(El-Adabiyatı Serisi C 29, 2003, s. 14)

Burada kızın annesi önce kızına, gittiği yerin babasının yanında olduğu gibi yumuşak rahat bir yer olmayacağını, yeri geldiğinde sıkıntılarının olabileceğini söylüyor. Ardında da dünürüne seslenerek dünürüm sana temiz, bakir, bütün kötülüklerden uzak bir kız veriyorum ona iyi sahip ol diyor, yine aynı şekilde 'ak şahin, yeşil şahin' verdim diyerekten de temiz ve sağlığının yanında güçlü, becerikli, üretken bir kız verdim onu iyi yetiştir diyor. Kırgızlarda şahin yetiştiriciliği vardır. Kırgızlar o şahin ile av avlarlar. O şahin daha henüz yavruyken alınır ve eğitilir. Kızın burada kayın anasının onu bir yavru şahin gibi eğitmesi gerektiği söyleniyor.

Düğün törenlerinde geçen, kızın yengesinin söylediği bir türkü örneği:

“Bayırkıdan kalıptır,
Barakan kızın beriptir,
İlgerkiden kalıptır,
Eşimkan kızın beriptir.

Eskiden kalmıştır,
Barakan kızını vermiştir,
Geçmişten kalmıştır,
Eşimkan kızını vermiştir.

Ak kımıktın gülündöy
Ak tikendin büründöy
Kök kımıktın gülündöy
Kök tikendin büründöy.”

Ak ipeğin gülü gibi,
Akdiken ucundaki tomurcuk gibi,
Yeşil ipeğin gülü gibi,
Yeşil diken ucundaki tomurcuk gibi.

(El-Adabiyatı Serisi C 29, 2003, s. 64)

Kızı uğurlanırken söylenen bu şiirde yengesi kıza, sabırlı olmasını ve evliliğin ezelden bugüne gelen bir âdet olduğu ve tarihte nice büyük zatların da ipek gibi, gül gibi temiz, güzel kızlarını evlendirdiklerini söyleyerek onun mutlu olmasını istemektedir. Ak ipeğin gülü hiç evlenmemiş, bekâret sahibi kız manasına gelirken, Akdikenin tomurcuğu da evliliğe adım atmış, tomurcuk gibi taze, temiz, saf bir kıızı temsil etmektedir.

Düğünde kız uğurlama deyişlerinin yanı sıra çeşitli oyunlar da oynanmaktadır. Bunlardan birisi ‘Tokmok Saluu’ (tokmak salma) oyunu diye bir oyun gençler arasında oynanır ve bu oyun esnasında deyişler söylenir. Söylenen bu deyişlerde de ‘ak’ sözü geçmektedir. Bu oyun şu şekilde oynanmakta;

İlk olarak bir tane tokmak yapılır sonra gelin bu tokmağı topluluk içindeki bir genç delikanlının önüne bırakır, genç o tokmağı alarak doğrudan gelinin karşısına geçer ve onları öven deyişler söyler, tokmağı tekrar geri alan gelin bu sefer damadın önüne tokmağı bırakarak ona güzel sözler söyler, ardından damadın kirvesi, damat adına deyiş söyler. Bu şekilde oyun başladıktan sonra sırayla topluluktaki genç kızlar ve erkekler tokmağı birbirlerinin önüne bırakarak karşılıklı olarak deyişler söylerler. Oyun bittikten sonra oyunun oynandığı ev sahibi geline, damada ve damadın kirvesine giysi hediye eder. Bu deyiş içinde ‘ak’ sözünün geçtiği bölüm şu şekildedir:

“Kara toonun boorunan,
Kazıp aldım çoşonu,
Kadırlaştan ayırgan,
Kudayga koydum oşonu.

Kara dağın bağından,
Kazıp aldım kızıl toprağı,
Can yoldaştan ayıranı
Allaha havale ettim onu.

Ak tiken çıgat bür baylap,
Ayıldaş cürdük bir caylap,
Alar elem mal bolso,
Azabiña bel baylap.

Akdiken çıkar tomurcuk bağlayıp,
Aynı köyde birlikte yazlayıp,
Alacaktım mal olsa,
Azabına katlanıp.

Ak camgır caadı nım boldu,
Aykalıp oynop catkanda,
Tokmogum algan kim boldu?
Kök camgır caadı nım boldu,
Köykölüp oynop catkanda,

Ak yağmur yağdı nem oldu,
Sarmaş dolaş oynarken,
Tokmağımı alan kim oldu?
Yeşil yağmur yağdı nem oldu,
Sallanarak oynarken,

Menin tokmogum algan kim boldu?" Benim tokmağımı alan kim?
(El-Adabiyatı Serisi C.29, 2003, s. 69-70)

Bu oyunda amaç yeni evlenmekte olan genç çifte topluluktaki herkesin güzel dileklerini ifade etmesi için bir fırsat vermektir. Türk kültüründe sözlü edebiyatın çok güçlü olduğu, insanların bu tür törenler sayesinde hem hitap etme yeteneklerinin geliştiğini hem de kültürlerini devam ettirdiklerini görmekteyiz. Burada da 'akdikenin tomurcuk bağlaması' yukarıda da bahsettiğimiz gibi yeni evlenmekte olan gelini simgelemekte, 'ak yağmur' ise bereketi ifade etmektedir. Düğün törenlerinde 'Tokmok Saluu' oyunu gibi birçok oyunda karşılıklı olarak şiirler, deyişler söylenir. Aşağıda 'ak' sözünün geçtiği deyişlerden başka örnekler verilmiştir.

Kız Oyunu

Kararıp közüñ kılıgırıp,
Kakşık aytıp cıldırıp.
Kaçan kolgo tiyesin,
Kara candı tındırıp.

Ak oromol kolgo algan,
Ak cibekten nurlangan,
Alganim sendey bolboso,
Añtarılısın şum calgan.

Ak zoodo bürküt men bolsom,
Ak köldö Çürök* sen bolsoñ.
İlip alsam ceriñden,
İmersem kımça beliñden.

Aytayın bir kep dep keldim,
Ak kelin, kötör başıñdı.
Atayı siz dep kelgen soñ,
Aarçıgın köz çaşımdı.

(El-Adabiyatı Serisi C.29, 2003, s. 78-80)

Burada 'kara' ve 'ak' iki zıt kavrammış gibi görünse de Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Kırgız Türkçesinde de 'kara göz' güzel göz anlamında kullanılmıştır. Devamında da sevgilinin 'ak' kavramıyla tasvir edildiği görülüyor.

Alıska Alıska Tüşkön Kızdın Armanı

Ak şumkar uçtu ay,
Ak oygo tüştü ay,
Ak cibek boosu,
Tartıla tüştü ay.
Aziz bir başım
Ne köygö tüştü ay.

(El-Adabiyatı Serisi C.29, 2003, s. 80)

Uzağa Gelin Giden Kızın Türküsü

Ak şahin uçtu ah
Ak düşünceye düştü ah,
Ak ipek bağcığı
Kopuverdi ah.
Aziz bir başım,
Ne bir kaygıya düştü ah.

Bu ağıtta kızını uzak bir memlekete gelin eden annenin acısı dile getiriliyor. Şahin, Türklerde çok eskilerden beri kutsal ve değerli sayılan hayvanlardandır. Hayatın kaynağı olarak

görüldüğü gibi adaletin de simgesidir. Anne evinde yetiştirip büyüttüğü kızını ak şahine benzetmektedir. Kızının evden ayrılmasının onun gönlüne düşürdüğü ateşi, acıyı anlatmaktadır.

2. Çocuk Yeni Yürümeye Başladığında Söylenen Değişlerde ‘Ak’:

Bu toya, ‘Tuşoo Toy’ ismini verirler. Çocuk yeni yürümeye başladığı zaman bu toy yapılır. Tanıdık kişiler toya davet edilir, aşlar pişirilir, eğlenilir ardından, yürümeye yeni başlayan çocuğun ayağına ‘ak ve kara’ yünden dokunmuş bir ip bağlanır. Burada ak ve kara renkli ip, ileride karşısına çıkacak olan engelleri aşması için, yolu daima açık olsun ve hiçbir şey ayağına bağ olmasın denilir ve bu bağ çocuğun ayağına bağlanıp daha sonra kesilir. Töre gelen çocuklar uzaktan yarışarak gelirler ve yürümeye yeni başlayan çocuğun ayağındaki bağ keser ve eğlence bu şekilde devam edip gider. Bu sırada çeşitli şarkılar, maniler, değişler söylerler.(www.super.kg/kabar/news/225847)

“Oomat bizde bek bolso,
Oñ butuñdu kötörgün!
Olorgo ooso ak süylöp,
Sol butuñdu götörgün!
Kaz-kaz turgun, karaldım,
Baktıbizga caraldın’

Bereket bizde olsa,
Sağ ayağını kaldır!
Onlara kaysa hayır söyleyerek
Sol ayağını kaldır!
Tay-tay dik dur yavrucum
Mutluluğumuz için yaratıldın.

Dayında eki butuña,
Dayım ak-tık bildirsın.
Duşmandarbi ce bizbi,
Ceñeer eken kimdi kim.
Kaz-kaz turgun, böbögüm,
Kalıs turgun öbögüm!”

Tembih et iki ayağına,
Daima ak-tık bildirsın.
Düşmanlar mı, biz mi?
Kim kimi yener acaba?
Tay-tay dik dur bebeğim,
Ortada dur benim direğim.

(El-Adabiyatı Serisi C.29, 2003, s. 27-28)

Burada ‘ak-tık’ temizlik, saflık, günahsızlık, doğruluk manalarına gelmektedir. Yeni yürümeye başlayan çocuklarının ak, temiz ve doğruluk üzere olması için aile dua etmektedir. Kırgızlarda ‘Beşik Toy’ ismi verilen toyda da ak rengi geçmektedir. Anne çocuğunu beşiğe yatırır ve dua eder.

Ööbay ööbay ak balam,
Ak beşikke cat balam
Beşiğin keptüü bolsun

Ööbay ööbay ak balam
Ak beşiğe yat balam
Beşiğin tam olsun

(İşcanoğlu 2017, s. 97)

3. Dualarda ‘Ak’:

3.1. Erkek Çocukların Sünnet Törenlerinde Söylenen Dualarda;

“Koluñ adal bolsun,
Atanın altın kazık izi bol,
Ak şamşardın kurç mizi bol.
Azamat bol, er bol,
Aalamdağı şer bol.”

Elin âdil olsun,
Babanın altın kazık izi ol,
Ak kılıcın keskin ucu ol.
Yiğit ol, bahadır ol,
Âlemdeki güç ol.

(El-Adabiyatı Serisi C.29, 2003, s. 294)

Türkler var oluşlarından bu yana daima doğruluk, adalet ve iyilik üzere durmuşlardır. Çocuklarını da bu değerler üzerine yetiştirirler. Burada ‘ak’ kavramı dürüst olmak, adaletin kılıcı olmak manasında kullanılmaktadır.

3.2.Yolculuğa Çıkarken Yapılan Duada; Burada yer verilen dualar halk arasında günlük olarak kullanılan sözlerdir.

Cakşı bar, körüşkönçö aman bol,	Güle güle, görüşünceye kadar selametle kal,
Ak coluñ açılsın, coluñ bolsun.	Ak yolun açılsın, yolun açık olsun.
Saparıñ baysalduu bolsun.	Seferin rahat olsun.
Coluñ şıdır, coldoşuñ.	Yolun akkın olsun, yoldaşın
Kızır bolsun.	Hızır olsun.

Ak yolun yolcusu olmak doğruluk üzere gitmek demektir, kötülüğe sapmamak, kötü yola girmemektir. Yolundaki zorluklar, sıkıntılar ortadan kalsın, kolaylıklara açılan bir yolun olsun manasında kullanılmıştır.

3.3. Ramazan Ayında Yapılan Duada;

Ramazan günlerinde akşamları iftardan sonra mahallenin çocukları gruplar halinde toplanarak evleri dolaşmaya başlarlar. Gittikleri evlerin kapılarını çalarlar ve aşağıda verilen örneğe benzer dua ve maniler okurlar. Ardından da hediyelerini alarak sıradaki eve geçerler. Burada geçen 'ak' kavramının güçlü ve hayırlı evlat olarak kullanıldığı görülmektedir.

Caramazan

Caramazan ayta keldik eşigiñe,
Ak koçkordoy uul bersin
beşigiñe.
Ak uuluñ cakşı çıgıp
beşiginen,
Köptögön el ketpesin
eşiginen.

Caramazan

Caramazan söylemeye geldik kapına,
Ak koç gibi oğlan versin
beşigiñe,
Ak oğlun hayırlı evlat çıksın
beşiginden,
İnsanların ayağı kesilmesin
kapısından.

4. Oyunlarda ‘Ak’:

4.1. ‘Ak Terek-Kök Terek’ İsimli Oyun;

“Kırgızların eskiden bugüne gelen bir oyunudur. Oyun spor salonunda veya geniş bir mekânda oynanır. Oyuna 7-17 yaş aralığında, 20-30 kız ve oğlan katılır. İlk olarak tarafsız bir kişi seçilir ve bu kişi oyuncuları yaşlarına bağlı olarak iki gruba böler. Oyuncular kendi aralarında el ele tutuşup düz sıra olurlar. Sonra iki grup karşılıklı yüz yüze gelerek aralarında 15 metre aralıklı olacak şekilde dururlar. Oyuna başlayacak olan taraftan bir kişi veya o tarafın bütün oyuncuları hep birden ‘Ak terek, kök terek, bizden sizge kim kerek?’ (Ak kavak, yeşil kavak, bizden size kim gerek?) diye bağırırlar. Sonra diğer taraf da, ‘Sizden bizge, bir oyunçunun atın atap oşol kerek’(burada karşıdaki bir oyuncunun ismi söylenir ve bize örneğin “Bakıt gerek” denir.) veya ‘Ketirekey Kerimbek, kelsin bizge tezireek!’ (Ketirekey Kerimbek, gelsin bize çabuk!) deyip çağırırlar. Daha sonra ismi söylenen oyuncu hızla yerinden fırlar ve karşı grupta el ele tutuşmuş olan oyuncuları bir yerinden ayırıp geçmeye çalışır. Eğer geçebilirse, böldüğü kısımdaki oyuncuları yanına katarak kendi grubuna döner. Ama eğer bölemezse kendisi de karşı gruba geçer. (Tortorbayev, 1991, s. 90) Oyun bu şekilde devam eder.

Bu oyunda da geçen tekerlemede ‘ak’ renginin ses uyumunu sağlamak için kullanıldığını görüyoruz.

4.2. Ak Çölmök Oyunu;

Kırgızların en eski oyunlarından birisidir. Oyun istenilen yerde oynanabilir. Kız-erkek herkes oynayabilir. Oyuncular yaşlarına bağlı olarak ikiye bölünürler ve oyun için bir hakem seçilir. Taraflar takımlarına birer isim koyarlar. Ak çölmök bir karış uzunluğunda beyaza boyanmış bir ağaçtan olabilir. Hakem oyuncuların hepsine ak çömleği gösterip oyunculara arkalarını dönmelerini söyler, sonra oyuncular ak çömleğin nereye fırlatıldığını bilmemeleri için bir tarafa taş, diğer tarafa da ak çölmök fırlatılır. Her iki taraf oyuncuları da ak çölmök fırlatıldıktan sonra onu aramaya başlarlar, ilk bulan kişi takımının adını bağırır ve hızla bitiş noktasına doğru koşmaya başlar bu sırada diğer takım oyuncuları da onun elinden ak çömleği almaya çalışırlar, çömlek takım arkadaşları arasında elden ele taşınabilir, neticesinde hangi takım bitiş noktasına getirirse ona bir puan verilir. Eğer oyun sırasında oyun kurallarını bozan olursa veya sert hareket eden olursa hakem o kişiye ya da takıma uyarı verebilir (Tortorbayev, 1991, s. 91-92). Burada da ‘ak’ karşımıza ya bir oyun adı olarak ya da oyunun içerisindeki tekerlemede veya oyunda kullanılan araç ismi olarak çıkıyor.

5. Kan Davalarında ‘Ak’:

Barışın, kardeşliğin simgesi olan ‘ak’ rengi Kırgızlarda aralarında kan davası olan kişilerin davalarını çözmelerinde, barışmalarında da yerini aldığını görüyoruz. Diyet olarak, eğer öldürülen kişi erkek ise 300 kara mal, kadın ise 150 kara mal verilir. Bu da toplumdaki söz sahibi kişiler tarafında ortak kararlaştırılıp alınmış bir karardır. Öldürülen tanınmış, meşhur bir kişi olsa; öldüren taraf *ak-boz ata* kız bindirip, ak deveye tül örtüp hesap vermeye gelirler, ölü sahibine diyet olarak bu yanlarında getirdiklerini sunarlar, bu durum karşısında anlaşılırsa, orada bulunan arabulucu hatırı sayılır kişiler de kendi haklarına düşen parayı aldıktan sonra iki taraf barıştırılır ve o bölgedeki ‘aksakallara’ hayır duası yaptırmak için birer mal kestirilip onlara hediye edilir.

Bazı zamanlarda ise diyet verecek kişi ile diyet alacak kişi birbirine dünür yapılarak kan davası ortadan kaldırılır. Diyetten vazgeçildikten sonra bir sarı köpeğin beli kılıç ile bir vuruşta ikiye bölünür ve bir atın kuyruğu da bir bey tarafından kesilir. Sonra ‘diyet kuyruk kesti, diyet bitti’ diye söylenir. (El-Adabiyatı Serisi C.29, 2003, s. 134) Burada da ‘ak’ günahsızlık, barış manasında kullanılmıştır. Ak atın ve ak devenin de makbul olduğu görülmektedir. Bu gelenek günümüzde devam etmemektedir.

6. Ağıtlarda ‘Ak’:

Ağıtlarda da ‘ak’ rengine rastlamaktayız. ‘Ak’ın yaşamı, hayatı simgelediği görülmektedir.

“Burulkandın Kızının Koşogu

Ak sandık oozun buragan,
Ak şayı alıp çubagan,
Ak peylinen aş berip,
Ayıldaş kelin sınagan.
Kırğa çıgıp karasam,
Kıtaydın çebi körünöt.

Burulkan’ın Kızının Ağdı

Ak sandık ağzını açan,
Ak kumaşı çıkartan,
Ak gönülünden aş verip,
Köylü gelinleri sımayan.
Kıra çıkıp baksam,
Çin setti görünür,

Kımbatım menin enekem,
Kılçaybastan túbölük,
Elinen ketip bölünöt,
Bugün turup erteñ cok,
Kara bir cerge kömülöt.”

Benim değerli anacığım,
Bir ömür arkana bakmadan,
Yurdundan gidip ayrılır,
Bugün var yarın yok,
Kara bir yere gömülür.

(El-Adabiyatı Serisi C.21, 1998, s. 53)

Ölen ananın ardından evladı ağıt yakmaktadır, ağıtın başında annesinin ölüme yolculuğunu tasvir etmektedir. Ayrıca Kırgızlarda yas süresi bir yıldır. Bir yıl geçince yine herkesi davet edip cenazede olduğu gibi “Cıldık” aşısı verilir ve aş sonunda bütün kara bağlayan akrabaları beyaz giyerler ve yasa son verirler (Çeltikçi vd. 2016, s. 74). Burada ak yaşamı kara da ölümü simgelemektedir.

7. Tekerlemelerde ‘Ak’:

“Bir ak çımçık
Eki ak çımçık,
Üç ak çımçık,
Tört ak çımçık.

Bir ak kuş
İki ak kuş
Üç ak kuş
Dört ak kuş

Ak uy eegin calayt,
Avakem ötügün camayt.”

Ak inek dudağını yalar
Ağabeyciğim botunu yamar

(El-Adabiyatı Serisi C.20, 1998, s. 72-75)

“Al aral, bul aral,
Bul aral – Ak-Maral aral.
Bul aral – Kök-Maral aral,
Ak-Maral araldı
Kök-Maral aralabayt,
Kök-Maral araldı

O ada, bu ada,
Bu ada- Ak- Maral ada
Bu ada-Mavi-Maral ada
Ak-Maral adayı
Mavi-Maral gezmiyor
Kök-Maral adayı Ak Maral Ak-Maral
gezmiyor

aralabayt

Enekem eegin camayt,
Ak uy oozun camayt.

Annemciğim dudağını yamar
Ak inek ağzını yamar

Asmanda eki Ayır-kuyruk.
Biri ak kısa ayrı kuyruk.
Biri kara kısa ayrı kuyruk.
Kara kısa ayrı kuyruktu
Ak kısa ayrı kuyruk tosot.
Ak kısa ayrı kuyruktu
Kara kısa ayrı kuyruk tosot.

Gökte iki ayrı kuyruk(kırlangıç)
Biri ak kısa ayrı kuyruk
Biri kara kısa ayrı kuyruk
Kara kısa ayrı kuyruğu
Ak kısa ayrı kuyruk karşılar
Ak kısa ayrı kuyruğu
Kara kısa ayrı kuyruk karşılar.

(El-Adabiyatı Serisi C.20, 1998, s. 104-107)

Tekerlemelerde ‘ak’ kavramının çoğunlukla beyaz manasına kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca çoğunlukla ses uyumunu sağlayabilmek amacıyla ‘ak’ rengi ‘kök’ ile birlikte kullanılmıştır.

8. Bilmecelerde ‘Ak’:

“Ak düynödö bir kempir
bar calgız ayak,
Oozuna tiştegeni-çiyden tayak.
(İyik)

Ak dünyada bir kocakarı var
tek ayaklı
Ağzında dişlediği çiyden* dal.
(ip eğirme aleti)

Argımaktay culungan
Ak buudaydı sugungan
Tazalangan kızıl dan
Barasında çuburgan.”
(Kombayn)

Yarış atı gibi yerinde duramayan
Akbuğdayı yutan
Temizlenen kızıl buğday
Paletin arkasından yürüyen.
(Biçerdöver)

(El-Adabiyatı Serisi C.20, 1998, s. 108)

9. Atasözü ve Deyimlerde ‘Ak’:

Bu bölümde atasözleri ve deyimlerde geçen ‘ak’ kavramı kullanıldığı anlamlara göre sınıflandırıldı. Bu anlamlar altı alt başlıkta toplandı.

9.1. Helal Kazanç Manasında

Ak emgek azaptan korgoyt,
karılık coluñdu toroyt
Ak emgektin nanı tattuu,
calkoonun canı tattuu.
(Tacieva vd., 2004, s. 268)

Ak iş azaptan korur,
ihtiyarlamayı durdurur.
Ak işin ekmeği tatlı,
tembelin canı tatlı.

Ak emgek maydı caynatat,
Calkooluk şordu kaynatat.
(Makal-Lakaptar, 2000, s. 34)

Ak emek yağı çoğaltır,
Tembellik kaygıyı kaynatır.

9.2. Bilgili Alim Manasında

Ak sakal adam ulama,
ar kimge aytat nuskanı.
(Tacieva vd. 2004, s. 22)

Alim kişi, herkese söyler
özlü sözünü

9.3. Temiz, Güzel, Saf Manasında

Ak karı menen kış körktüü,
Öz teñi menen kız körktüü.
Ak kuu cok cerde köl
körksüz,
Ayal cok cerde er
körksüz.
(Tacieva vd. 2004, s. 103)

Ak kar ile kış güzel,
Öz teniyle kız güzel.
Ak kuğu olmayan yerde göl
değersiz,
Hanım olmayan yerde er
değersiz.

Ak niyet-mahabbattın
candüynösü.
Ak süt- enede, argımak
celede
(Tacieva vd. 2004, s. 104)

Ak niyet- muhabbetin
can dünyası
Ak süt anada, safkan at
celede*

Ak buudayda ayıp cok,
anı kılğan zayıp cok.

Ak budayda ayıp yok
onu yapan kadın yok.

(Tacieva vd. 2004, s. 340-341)

Ak kuusu çok köl cetim,
ıymanı çok el cetim

Ak kuğusu olmayan göl yetim
insanlığı olmayan memleket yetim.

(Tacieva vd. 2004, s. 499)

Akıykat sarı mayday,
Ak niet kazınaday.
Ak oydu karartıp bolboyt,
Kara oydu agartıp bolboyt.”

Hakikat sarı yağ gibidir,
Ak niyet hazine gibidir.
Ak düşünce kara olmaz,
Kara düşünce ak olmaz.

(Makal-Lakaptar 2000, s. 40)

9.4. Beyaz Renk Manasında

Ak it, kara it-baarı bir it.

Ak it, kara it hepsi bir it.

(Tacieva vd., 2004, s. 418)

Ak möngü toom-askar

Ak karlı dağım, en büyük belim.

(Tacieva vd., 2004, s. 499)

Ak, sarı it, sarı, ak it-
baarı bir it.

Ak, sarı it, sarı, ak it-
hepsi bir it.

(Makal-Lakaptar, 2000, s. 27)

9.5. Süt ve Süt Ürünleri Manasında

Ak bar üydö bereke bar.

Ak* olan evde bereket olur.

(İbrahimov, 2005, s. 32-33)

10. Kalıplaşmış Sözlere ‘Ak’: Buraya alınan sözler halk arasında günlük yaşamda kullanılan sözlere dir.

Ak tan: Sabah vaktine denir.

Ak süt: Temiz süt, annelerin sütüne verilen isim.

Ak col: Hayırlı yolculuklar, yolun açık olsun manasına gelir.

Ak bata: Hayırlı, temiz dua manasına gelir.

Ak niyet: İyi niyetli olmak.

Ak şumkar: Şahin

Ak caan: sürekli yağın, bereketli yağmur.

Ak tilek: İyi niyet sahibi olmak.

Ak süyüü: Halis, samimi aşk, sevgi.

Ak kızmat: Dürüst olarak çalışmak.

Ak ordo: Hanın oturduğu yer, han sarayı.

Ak çay: Beyaz çay

Ak sanaa: Arzu

Ak maral: Geyik

Ak söök: Zengin, aristokrat insanların lakabı.

Ak cüzdüü: Temiz yüzlü, masum manasında kullanılır.

Ak kan: Hastalık

Ak sakal: 1.Toplum arasında sözüne değer verilen tecrübeli kişilere denir. 2.İhtiyarlanmış kişi. 3. Saygı ifade etmek için kullanılır.

Ak çaç: Yaşlı adam

Ak çölmök: Kırgız milli oyunlarından birisi.

Ak taylak: Devenin yavrusu.

Ak kalem: Güzel yazı ve şiir yazan kalem.

Ak möngü: Dağlarda erimeyen kar.

Ak cooluk: Sıfık ve namusluluk manasına gelen, yeni gelinlerin taktığı başörtüsü.

Ak kalpak: Kırgızların milli kalpakları.

Ak barak: Hayatta başlanılan yeni bir an veya bir olay.

Ak üy: Devlet başkanının oturduğu ev.

Ak çüç: İnsan hapsurduğu zaman söylenen, çok yaşa manasına gelen söz.

Burada ‘ak’ın başka bir kelime ile çok farklı anlamlarda kullanılabildiği görülmektedir. Örneğin; ‘ak niyet,’ iyi niyetli olmak anlamına gelirken; ‘ak söök,’ zengin, aristokrat anlamında kullanılmıştır.

11. Ak’ ile Başlayan İsimler:..Aşağıdaki örnekler Kırgızlar arasında kullanılan isimlerden derlenmiştir.

Erkek adı	Kız adı
Akcigit	Akbermet(değerlitaş, inci)
Aktan	Aktilek(temiz,güzel dilek)
	Akzurat
	Akçolpan
	Akgül
-	Akşoola (gün ışığı)
-	Akmaral (ceylan)
-	Aksamay (yüzü güzel kız)
-	Akşayır (neşeli)
-	Aksana (iyi kalpli)
-	Akmanay
-	Akmöör

12. ‘Ak’ ile Başlayan.Hayvan İsimleri:

Akşumkar: Şahin

Akmaral: Ceylan

Aktöş (köpek ismi, bağı beyaz olan köpek)

Akkula: Manasın atının ismi.

Akkuu: Kuğu

13. 'Ak' ile Başlayan Yer İsimleri:

Burada verdiğimiz yer isimleri H.K.Karaseyev'in yazım kılavuzunda geçmektedir. Bu isimler hem yerleşim yeri hem de göl, dağ vb. adları kapsamaktadır.

Akbay	Ak-Beşik	Ak-Car
Ak-Baytal	Ak-Beşim	Ak-Col
Ak-Bakşı	Ak-Boguz	Ak-Zoo
Ak-Baltırkan	Ak-Bosogo	Ak-İçke
Ak-Baş	Ak-Bulak	Ak-Kapçıgay
Ak-Başat	Ak-Buluñ	Ak-Kaşat
Ak-Beyit	Ak-Buura	Akkol
Ak-Beket	Ak-Döbö	Ak-Kolot
Ak-Bel	Ak-Cay	Ak-Korgon
		Ak-Koçkor
		Ak-Köl
		Ak-Kuduk
		Ak-Kum
		Ak-Kıya
		Akman
		Ak-Moyun
		Ak-Muz
		Ak-Ögüz
		Ak-Ölöñ
		Ak-Ötök
		Ak-Şıyrak

(Karasayev, 2009, s. 619)

14. 'Ak' ile Başlayan Bitki İsimleri:

Ak akatsiya	Akasya
Ak alma)	Ak elma
Ak barsıldak	Bektaşî üzümü
Ak baş	Karelinia caspia
Ak mamık	Puccinella par
Ak sokto	Doctylis
Ak terek	Akça kavak
Ak çeçek	Zeytin
Ak şıralcın	Sormuk otu

(Çelik, 2009, s. 105-106)

Sonuç:

Bu çalışmada Kırgızların yaşamında 'ak' renginin çok önemli bir yere sahip olduğu görülmüştür. Halkın bin yıllarda oluşturduğu atasözleri, deyimler, ağıtlar vd. kültürel unsurların içerisinde 'ak' kelimesinin ilk karşılığı olan renk anlamından çıkararak çok farklı anlamlarda kullanıldığı görülmüştür. Tarihe bakıldığında Türklerin çok farklı renkleri bayraklarında, giyimlerinde vd. alanlarda kullandığı ama Kırgız Türklerinde 'ak'ın çok fazla kavramı karşıladığı görülmektedir.

Bu çalışmanın neticesi olarak ak rengin Kırgızlarda çok işlek bir yapıya sahip olduğu ve yaşam alanlarının birçok yerinde kullanıldığı görülmüştür. Halk kültürünü oluşturan düğün törenlerinde, oyunlarda, ağıtlarda, atasözleri ve deyimlerde, insan, bitki, hayvan, yer isimlerinde ‘ak’ kavramı ile karşılaşıldı ve buralarda nasıl kullanıldığına dair örnekler verildi. Genel manada ‘ak’ın, saflık temizlik, açık-hayırlı yol, hayır dua, iyilik, dürüstlük, helal kazanç, namusluluk, ihtiyarlık, bilgelik, güzellik, nurluluk, iyi niyetlilik, hayatta yeni bir başlangıç, güzel ifade, süt ürünleri, beyaz, gelinlik vb. anlamlarına geldiği ortaya kondu. Ak renginin başka bir kavram ile kullanılmasıyla daha çok anlam değişmesine uğradığı görüldü. Açıklamalı sözlükten aktarılan ‘ak’ maddesinde ve diğer bölümlerde geçen örneklerde görüldü ki ‘ak’ yanındaki kelime ile çok farklı anlamlara gelebilmektedir. Örn: **Ak padişa**: Çar, **Ak söök** - cemiyetin üst sınıfı, **Ak caan**: sürekli yağın, bereketli yağmur, **Ak tilek**: İyi niyet sahibi olmak vb.

Kırgızcada ‘ak’ın geldiği bu anlamlar birçok Türk topluluğu için de geçerlidir. Çalışmada verilen örneklerin yanı sıra giyimlerinde, yapılarında vb. birçok alanda ‘ak’ kavramını görmekteyiz. Örneğin kadınların başlarına sardıkları ‘ak eleçek’ denilen bir baş giyimi vardır. Uzunluğu yaklaşık olarak 25-30 metre civarında olup kadın onu başına sararak bir nevi sarık gibi yapar ve sürekli olarak onu başında taşır. Bunu taşıyan kişi vefat ettiği zaman o bez, o kişinin kefeni olarak kullanılır. Bunun yanında erkeklerde de ‘ak kalpak’ takmak meşhurdur. Ak bir kâğıt gibi lekesi temiz bir hayat ve bu yaşam içerisinde saf niyetler Türklerin genelinde olduğu gibi Kırgız Türklerinde de çok önemlidir. Bu ak paklığı çevrelerindeki birçok şeyle özdeşleştirmişlerdir. Yaşamlarını da bunlara göre şekillendirmişlerdir.

Kaynaklar

- Abduldayev, E. İsayev (1969). D. *Kırgız tilinin tüşündürmө sözdüğü*. Frunze: Mektep Basması.
- Çelik, F. (2009). *Kırgız cana Türk tilderindegi botanikalık sözdördün gramatikalık özgöçölüktörü*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bişkek: Sosyal Bilimler Üniversitesi.
- Çeltikci, O. ve Shurubu, K. (2016). Türkiye ve Kırgızistan coğrafyasında halk inanç ve uygulamalarının karşılaştırılması. *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*. 1(2), 62-84.
- Ergin, M. (1969). *Dede Korkut kitabı*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Eroğlu, O. (2018). Safvet Nezihî’nin zavallı necdet romanında renk simgeselliği. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(2), 990-1003.
- İbrahimov, M. (2005). *Kırgız makal-ıllakap, uçkul sözdörü*. Karabalta: Salam Basımevi.
- İşcanoğlu, İ. B. (2017). *Kırgız halk kültüründe beyaz (ak) renk*. 9. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi.
- Karasayev, Kuseyin H. (2009). *Kırgız tilinin orfokrafiyalık sözdüğü*. Bişkek: İz basma.
- Komisyon. (1998). *Baldar folkloru. El edebiyat seriyası*. c.20, Bişkek: Şam Basması.
- Komisyon. (1998). *Koşoktor. El Adabiyatı Serisi*. c.21, Bişkek: Şam Basması,
- Komisyon. (2000). *Makal-Lakaptar*. Oş: Oş Memleket Üniversitesi,
- Komisyon. (2002). *Kırgız tilinin tüşündürmө sözdüğü*. Bişkek: Avrasya Press.
- Komisyon. (2003). *Kaada-Salftar ak batarlar. El edebiyat seriyası*. c.29, Bişkek: Şam Basması.

- Komasyon. (2010). *Kırgız tilinin sözdüğü*. Bişkek: Avrasya Press.
- Kütük, A. (2014). İslam/Türk devlet ve toplum geleneğinde renkler ve anlamları. *Journal of Turkology*, 24(2).
- Şahin, H. ve Arzybaeva Z. (2018). Renk adlarının pekiştirme işlevine dair (Kırgız Türkçesi bağlamında), *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(3), 1538-1557.
- Tacieva, G. ve Kurmanbekova, A. (2004). Kırgız makal, lakap cana uçkul söz türmөktөrү. Bişkek: Mektep Basması.
- Toker, İ. (2009). Renk simgeçiliği ve din: Türk kültür yapısı içinde ak-kara renk karşıtlığı ve bu karşıtlığın modern Türk söylemindeki tezahürleri üzerine. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 50(2). 93-112.
- Toktorbaev, S. (1991). *Öspürümdör oyundarı*. Bişkek: Kırgızistan Sovet Endsiklopediyasının Başkı Redaksiyası.
- <https://www.super.kg/kabar/news/225847/> (erişim 27.12.2019)
- <http://www.birebir.net/goster.asp?d=ak> (erişim 19.01.2010)

Extended Abstract

In this study, the meanings of the Kyrgyzs 'white' color have been revealed. In this study wedding ceremonies, prayers, games, laments, rhymes, riddles, proverbs and idioms, classified as person names, animal names, place names, plant names. Followed by the white words found here. The meanings of these words were stated. The main purpose of the study is to reveal how the white color of the Kyrgyz people found a response. The written literature of the Kyrgyz is not ancient but oral literature dates back a thousand years. It used to be a long time to add a new meaning to a word. Nowadays it is very easy and fast to derive new words. Most of the sources discussed in this study are oral literary products from ancient times. The importance of the study is to find that the white balance has very different meanings. At the beginning of the study, the description of the white matter was included in the Kyrgyz annotated dictionary.

Colors have also been used to name cities, mountains, seas, plains and lakes among Turkish societies and even to express directions. We know that horses, which occupied an important place in the social and military organization since the first periods when the Turks appeared in history, are generally named with their colors (Boz, Doru, Ak, Yağız etc.). It is mentioned in a Chinese document that the Hun emperor Mete placed his horses on four sides according to their colors during a siege of China. This shows that colors were used both in military settlement and in expressing directions in ancient Turks (Kütük, 2014, p. 142).

We come across the 'ak' (white) color in many parts of our culture. In shamanism, "ak" comes to the fore in the meanings of purity and greatness. With the acceptance of Islam by the Turks, it is seen that the 'ak' color becomes even stronger. Hz. The color of one of the flag of the prophet is "ak".

Many studies have been carried out on colors in Kyrgyz until today. As an example of these, Samatov K. Kırgız tilindeği öñ-tüs sözdörünün leksika-semantikalık cana stilistikalık münөzdömölөрү, besides Arapova G. U. Tsvetovaya kartina mira v kırgızskom yazıke, and other similar studies have been done.

We see "ak" color in many parts of life in Kyrgyz. In this study, 'ak' was classified according to its usage areas. These, at wedding ceremonies, when the child starts walking, in prayers, in games, in lamentations, in rhymes, in riddles, in proverbs and idioms, in mold uses, in person names, in animal names, in place names, in phytonyms.

'Ak' in Sayings Spoken When the Child Starts to Toddle.

They call this ceremony 'Tusoo Toy'. This ceremony is held when the child starts to walk. Familiar people are invited to the ceremony, meals are cooked, a rope woven from 'white and black' is

tied around the foot of the toddler, it is prayed that the child's path is clear, there will be no obstacles and the rope tied to the child's foot is cut. Meanwhile, they sing various songs, poems, sayings.

“Oomat bizde bek bolso,	‘If we have plenty
Oñ butuñdu kötörgün!	Raise your right foot!
Olorgo ooso ak süylöp,	By saying no to them,
Sol butuñdu götörgün!	Lift your left foot!
Kaz-kaz turgun, karaldım,	Kaz- kaz stand up baby,
Baktıbizga caraldıñ’	You were made for our happiness’

Dayında eki butuña,	tell your two feet
Dayım ak-tık bildirsın.	Always ak-tık him know.
Duşmandarbı ce bizbi,	enemies or us
Ceñeer eken kimdi kim?	Who beats whom?

(El-Adabiyatı Serisi C.29, 2003, p. 27-28)

Here, 'ak-tık' means cleanliness, purity, sinlessness and righteousness. The family prays for their toddlers to be white, clean and upright. “Ak” color is also used in the toy called "Beşik Toy" in Kyrgyzs. The mother puts her child in the cradle and prays.

“Ööbay ööbay ak balam	Ööbay ööbay my ak child
Ak beşikke cat balam	sleep in the ak cradle my child
Beşiğin keptüü bolsun.	May your cradle be full.
	(İşcanoğlu 2017:97)

'Ak' in rhymes

“Bir ak çımçık	a ak bird
Eki ak çımçık,	Two ak birds
Üç ak çımçık,	Three ak birds
Tört ak çımçık.	Four ak birds

Ak uy eegin calayt,	The ak cow licks its lips
Avakem ötügün camayt.”	My brother mend your boot

(El-Adabiyatı Serisi C. 20, 1998, p. 72,75)